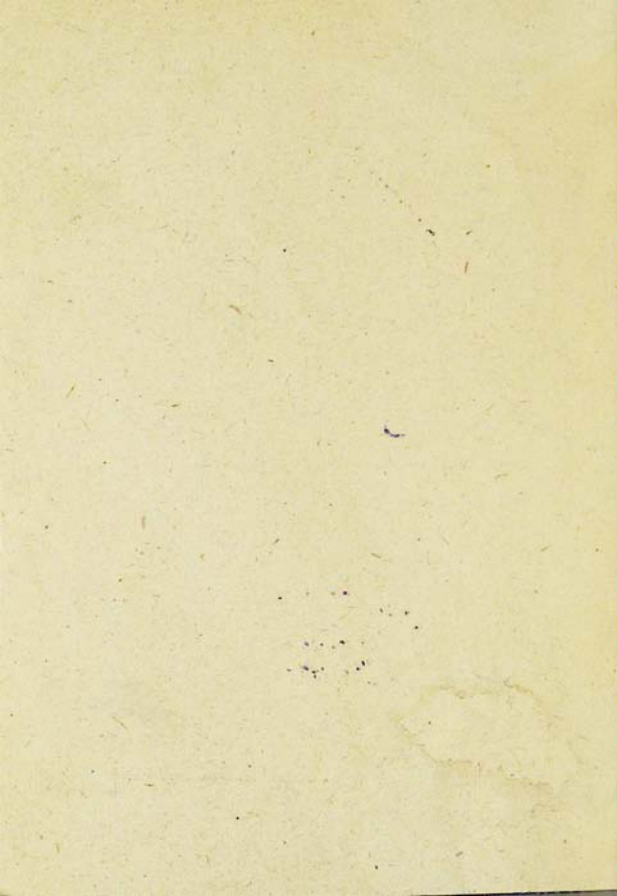

Գ. Ա. ՇԱՔԱՐՅԱՆ

ԶԻՆՐԻ ԽԼԱԽՏ
ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

Գ. Ա. ՇԱԲԱՐՅԱՆ

619.1:616.954

ԶԻԵՐԻ ԽԼԱԽՏ
ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

19406 A I
4407

Պատ. խմբագիր՝ Արմենույան
Հեղվ. խմբագիր՝ Վ. Ռաքայան
Թղթագրիչ՝ Ի. Մուխոման

Թույլատրված է. Գլավիլտո № 305

Հանձնված է արտադրության 1934 թ. նոյեմբերի 3-ին
Ստաբագրված է տպագրելու 1934 թ. նոյեմբերի 22-ին
Հրատ. № 146. Գիրքած 3000. Գրառվեր 671

ՅԵՐԵՎԱՆ, ԳԵՈՒՂԱՐԱՏԻ ՏՊԱՐԱՆ, ՆՍԼԲԱՆԴՅԱՆ 50

Սորհրդային Միութեան առանձին հանրապետութիւններում ու շրջաններում խախտը տարածված հիվանդութիւնն է և մեծ կորուստ է պատճառում ժողովրդական անտեսութեանը, հատկապէս սոցիալիստական անասնապահութեանը:

Մեզ մոտ, Հայաստանում խախտը նույնպէս տարածված հիվանդութիւնն է և մի շարք շրջաններում հայտարերված է:

Խախտը միամսռակ կենդանիների վարակիչ հիվանդութիւնն է. գլխավորապէս վարակվում են ձիերը, ջորիներն ու եղերը, հազվագյուտ դեպքում՝ նաև ուղտերը:

Սուրբ յեղջերավոր անասունները, նաև վոչխարը, այծը, խոզը բնական պայմաններում չեն վարակվում, սակայն արհեստական վորոշ պայմաններ ստեղծելով, այդ կենդանիներին նույնպէս կարելի յի վարակել: Բայց դա մեզ համար այնքան էլ կարեւոր նշանակութիւն չունի, քանի վոր այդ կենդանիները բնական պայմաններում չեն վարակվում և անմիջապէս վա-

բաւ արտադրել ու առողջ կենդանիներին վարա-
կել չեն կարող: Գլխավոր ուշադրությունը պետք
է դարձնել միասնական կենդանիների, 'մանավանդ՝
ձիերի, եղերի և շորիների վրա, քանի վոր
խլախտով վարակվում են այդ կենդանիները,
վորոնք մեր անտեսության մեջ խոշոր դեր են
կատարում: Պետք ենշել, վոր խլախտ հիվանդու-
թյունը ձիերի, շորիների և եղերի նկատմամբ,
ընդհանուր առմամբ, միևնույն ընթացքն ունի,
բացառությամբ վորոշ տարբերությունների, վո-
րոնք վճռական նշանակություն չունեն: Այդ իսկ
պատճառով, խոսելով ձիերի խլախտ հիվանդու-
թյան մասին, նույնը պիտի ասել շորիների՝
և եղերի վերաբերյալ:

ԽԼԱԽՏ ՀԻՎԱՆԴՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՋԱՑՄԱՆ ՊԱԹԱԼՈՆԵՐԸ

Խլախտ հիվանդությունն առաջացնում են
հասարակ աչքով անտեսանելի մանրեններ, վորոնց
կարելի չէ տեսնել միմիայն խոշորացնող գոր-
ծիքների միջոցով (մանրադիտակ): Այդ մանրե-
նները կարող են առաջացնել միմիայն այդ հի-
վանդությունը, ուրիշ հիվանդություններ առա-
ջացնել չեն կարող: Այդ մանրենները արտաքին
միջավայրի գործոնների ազդեցությանը յերկար
չեն դիմանում, արեգակի լույսը նրանց սպա-
նում է մեկ օրվա ընթացքում, յեռացրած ջու-

ըը՝ մի վարկանում, նեխվող նյութերում դիմա-
նում են մինչև 12—24 որ. շորացումը սպա-
նում է 7—14 որվա ընթացքում. խոնավ միջա-
վայրում կենդանի յեն միում 15—30 որ. կրեպի-
նի, լիզոլի, կարբոլաթթվի և կրաջրի թույլ լու-
ծույթները նրանց սպանում են 1—5 բույեյում:

ԻՆՉՊԵՍ Ե ՏԱՐԱԾՎՈՒՄ ԽԼԱԽՏ ՆԻՎԱՆԴՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խլախա հիվանդության վարակի գլխավոր
աղբյուրը հանդիսանում է հիվանդ ձին, ջորին
կամ եղը: Բավական է առողջ ձիուն մի քանի որ
կապենք խլախատի հիվանդ ձիու մոտ, վոր նա
նույնպես վարակվի խլախատի:

Խլախատի հիվանդ ձիու վարակն արտադրու-
մում է գլխավորապես քթից հոսող թարախի,
մաշկի, վերքի, մեզի և կղկղանքի միջոցով:

Ամենից վարակիչը քթից արտադրվող թա-
րախն է: Խլախատի հիվանդ ձիու քթի թարախի,
մեզի և կղկղանքի մեջ միշտ կարելի չէ հայտա-
բերել այդ հիվանդության մանրենները:

Վարակ արտադրող հիվանդ ձիու վարակը
տարածվում է կերի, ջրի, դոմի այլ իրերի և
մարդկանց միջոցով, վորոնք անմիջական շփման
մեջ են գտնվում հիվանդ ձիու հետ:

Առողջ ձիերը դիւստփորապէս վարակվում են մարսողական որդաններէ միջոցով, յերբ նրանք ուտում են խախտով վարակված կեր կամ խմում են խախտով վարակված ջուր:

Հիվանդ ձիու խնամողը նույնպէս հանդիսանում է վարակը տարածող, յերբ նա շիման մեջ դանվելով հիվանդ ձիու հետ, յուր ձեռքերով, հագուստներով և վոռքերով վարակը տեղափոխում է առողջ ձիու վրա:

Առողջ ձին պահելով հիվանդ ձիու կողքին, ընականաբար, առողջը յենթակա չե վարակման վտանգի, փորովհետեւ շարունակ իրար հետ շրփման մեջ գտնվելով, տառաջը կերէ կամ ջրէ միջոցով ներս է ընդունում հիվանդից արտադրվող վարակը:

Միևնույն դուլով ջրելը նույնպէս նպաստում է վարակի տարածմանը:

Արտափայրը, վարտեղ միևնույն ժամանակ արածում են հիվանդ և առողջ ձիերը—հանդիսանում է վարակի տարածման աղբյուր:

Հիվանդ ձին շարունակ վարակ արտադրելով—կեղտառում և վարակում է արտափայրի խոտը կամ ջրջակայքում գտնվող ջուրը և վտանգի յենթադիւստ առողջ ձիուն:

Խախտից ազատ անտեսութեան ձիերը վարակվում են այն դեպքում, յերբ այդ անտեսու-

Թշուհը հիվանդ ձի յե բերվում։ Բազմական ե,
վոր ձիարուծական մի խողոր անտեսություն
խլախտով հիվանդ ձի բերվի—անտեսության բու-
լոր ձիերն տրդեն վարակվելու վտանդի յննթա-
կա յնն։

Հաճախ անմիջապես հնարավոր չի լինում
հայտարերել խլախտով վարակված ձիու հիվանդ
լինելը և այդպիսի ձին կապելով առողջ ձիերի
զոմում, աննկատելի կերպով կարող ե վարակը
տարածվել։

Այդպիսի դեպքերում պետք ե վերին առաի-
ճանի զգուշ լինել և ժամանակին ջննել անտեսու-
թյունը բերվող նոր ձիու առողջությունն ու հե-
տո միայն տանել առողջ ձիերի զամը, հակառակ
դեպքում վարակն ուժեղ կերպով կտարածվի և
տարիների ընթացքում հնարավոր չի լինի այն
աբամատելի անել անտեսությունից։ Բնական
աչայմաններում ձին կարող ե մի քանի շաբաթվա
ընթացքում վարակվել խլախտով և ինքը յուր հեր-
թին վարակել առողջ ձիերին։

Խլախտի վարակի տարածման դործում մեծ
դեր են խաղում ձիապանները։ Միևնույն ձիապա-
նը, միաժամանակ խնամելով խլախտով հիվանդ
և առողջ ձիերին՝ նա յուր ձեռքերով, շորե-
րով և կեր տալու միջոցով վարակում ե նաև

առողջ ձիուն: Հիվանդ ձիերի նկատմամբ պետք
է նշանակել հասուել հակողություն. նրանց հա-
մար պետք է ստեղծել այնպիսի պայմաններ,
վորպէսզի նրանց խնամող տնօնակազմը վոչ մի
շփումն չունենա առողջ ձիերի և նրանց սպա-
սարկման այլ պայմաններէ հետ:

Հիվանդ ձիերի մեկուսացման պայմանների
մասին մանրամասն նշվում են գրքույկի վերջում:

ԽԱՆՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Խլախտը լինում է յեւեք տեսակի, նայած թէ
կենդանու մարմնի վոր մասումն են ընակվում
նրա մանրեները և հիվանդության ինչ արտաքին
նշաններ ունի:

Լ. Թոմերի խլախ.— Թոքերի խլախտի դեպքում
գլխավորապէս վնասվում են կենդանու թոքերը:
Կենդանին հետզհետե նիհարում է և կորցնում
աշխատունակութիւնը:

Հաճախ նկատվում է չոր հագ: Մկրբում ջեր-
մասաւիճանը բարձր է լինում: Թոքերի խլախտը
շատ տեւողական է լինում և սկզբում խլախտ
ընտրողը համարյա արտաքին վոչ մի նշաններ
չեն լինում: Մինչև վոր ակնահայտ կդառնա
հիվանդության արտաքին կլինիկական նշանները,
այդ ժամանակամիջոցում նա արդեն վարակ և
արտադրում և վարակում է շրջապատի առողջ
կենդանիներին:

Հետդհետե վարակը թոքերից անցնում և
պենդանու մյուս որդաններին, հաճախ քթոնցքե-
րին և մաշկի վրա և առաջացնում ձիերի խլախտ
հիվանդութեանը հասուկ բշտիկներ և խոցեր:

II. Քրի խլախտ.—Քթի խլախտի դեպքում
վարակը գլխավորապես բնակվում և քթանցքի լոր-
ձաթաղանթի վրա:

Վարակման սկզբնական շրջանում քթանցքե-
րից հոսում է, ջրանման հեղուկ: Հետագայում
այդ հեղուկն ավելի յե թանձրանում և դառնում
և կաշուն ու թարախանման: Հաճախ թարախի
հետ խառն են լինում արյան բծեր: Հետագա-
յում քթանցքի լորձաթաղանթի վրա առաջանում
են դեղնադույն փոքրիկ բշտիկներ, փորոնք
պատուվելով արտադրում են թարախանման հե-
ղուկ, իսկ բշտիկի տեղը փոքրիկ խոց և առաջա-
նում: Այդ փոքրիկ խոցերը հետագայում մեծա-
նում են, իրար հետ միանում և լորձաթաղանթի
վրա առաջացնում կարմրավուն կամ սպիտակ
գույնի սպիւններ, փորոնք հաճախ աստղաձևով են
լինում: Այդ աստղաձևով սպիւն քթի խլախտը շը-
նորոշող գլխավոր նշաններից մեկն է հանդիսա-
նում:

Պատահում է, փոր քթանցքերից մեկն է վա-
րակվում խլախտով, իսկ մյուսը՝ փոչ:

Նայած քթանցքերից վերն և վարակված, ըստ
այնմ եւ ուռչում և համապատասխան կողմի
յինթածնոտային ավշային գեղձը, վորին սկզբը-
նական շրջանում գիպելը ցավ և պատճառում:

Յեթե յերկու քթանցքն եւ վարակված են, ա-
պա ուռչում են նաև յերկու կողմի ավշային
գեղձերը: Ավշային գեղձերի ուռած լինելը ձեռ-
քով կարելի չե շոշափել յինթածնոտի հետեվի
մասի ներսի կողմից: Իսկ յեթե ուռուցքը մեծ և,
հեշտութեամբ կարելի չե անանել (տես նկ. 1):

III. Մաշկային խլախ:

Մաշկային խլախի գեղ-
քում գլխավորապես փայտ
վում և ձիու մաշկը կամ
յինթամաշկը: Մաշկի վրա
սկզբնական շրջանում
նույնպես առաջանում են

Նկ. 1.

Քաղցր և անհամարձակ զայնում են խոցեր: Այդ
խոցերը հաճախ առաջանում են վրանների (տես
նկ. 2), կրծքի վանդակի և վորի վրա, վորոնք
հետագայում մեծանալով շրտագրում են կաշու
գեղնագույն կամ կարմրագույն թաբախ:

Սյգ խոցերը շատ դժվարութեամբ են բուժ-
վում և հազվադէպ դեպքերում են առողջանում:
Թոցերը, հանախ, հետզհետե մեծանալով վնաս-
ուում են կենդանուն:

Մաշկային խախտի դեպքում կենդանու-
մաշկի վրա միաժամանակ նկատվում են խմորա-
նման ուռուցքներ, վերոնց մեջ մեծ քանակու-
թեամբ հեղուկ է կուտակված լինում:

ԽԼԱՍՑԻ ՏԵՎՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խլախար յուր տեվողութեամբ լինում և
յերկու տեսակ՝ սուր և խրոնիկական (տեւտկան):

Խլախտի տեվողութեանը հնարավոր է
ճիշտ վերոշել: Առհասարակ սուր խլախտի դեպքում
կենդանին մահանում է 15—30 օրվա ընթացքում,
իսկ խրոնիկական խլախտի դեպքում հիվանդու-
թեանը տեվում եամիսներ և նույնիսկ տարիներ:

Արտաքին կլինիկական այն բոլոր նշանները,
վերոնց մենք թվեցինք խլախտի տեսակների
մասին խոսելիս, — սուր խլախտի դեպքում
ափելի յեն աչքի ընկնում, արագ են զարգանում և
կարճ ժամանակվա ընթացքում կենդանուն մա-
հացնում:

Սուր խլախտի դեպքում պարտադիր չէ,
վարչական հիվանդութեան վերը թված բոլոր
նշանները յերեվան գան:

Այդ նշանները շատ հազվագյուտ դեպքե-
րում են միատեսակ լինում:
Հաճախ դերակշռում են խը-
լախաթ մի վոքեւ տեսակի
նշանները: Որքնակ՝ հաճախ
կարելի չէ հանդիպել քթի խը-
լախաթ նշանների, քան թե
ժաշկային կամ թոքերի:

Ձիւրը և շորինները սուք
խլախտով հազվագյուտ դեպ-
քերում են վարակվում, իսկ
եղեբը, ընդհակառակը, միշտ
վարակվում են սուք խլախ-
տով:

Ձիւրը հաճախ վարակված
են լինում խրոնիկական խը-
լախտով, վոքը յերկար տարի-
ների ընթացքում կարող և
անհկատելի մնալ:

Քրոնիկական խլախտի դեպ-
քում շատ հաճախ կլինիկական
վոչ մի նշան չի նկատվում,
բայց արդյոք կարելի՞ չէ ասել

նկ. 2. Մաշկային խլախ-
տի խոցերը ձիւ.
վոքի վրա:

վոք տվյալ ձին խլախտով հիվանդ չէ, իհարկե
վոչ, և վոչ վոք էլ չի կարող ասել, վոք տվյալ
ձին առողջ և:

Շատ դեպքերում համոզված լինելով, վոր
ավյալ ձին առողջ է, սակայն քննելուց հետո
պարզվում է, վոր նա խելապես հիվանդ է:

Պետք է դիտենալ, վոր խախտ հիվանդու-
թյունն ունի յուր թաքուն շրջանը, այսինքն
մի շրջան, յերբ թեև ձին վարակված է լինում
խլախտով, սակայն հիվանդության արտաքին
նշանների լացակայությունը միանգամայն ահ-
կասկածելի չէ, դարձնում նրա հիվանդ լինելը:
Կարելի չի պնդել, վոր ձիերը գլխավորապես
առաջացում են խլախտի այդ տեսակով, վորը
և ամենից մտանդավորն է:

ԻՆՁՊԵՍ ԲՆՈՐՈՇԵԼ ԽԼԱԽՏԸ

Հիվանդության արտաքին նշաններով դժվար
է ճիշտ բնորոշել խախտ հիվանդությունը, բայց
յեթե հայտարերենք խլախտի գլխավոր նշան-
ներից մի քանիսը, համոզված կերպով կաքելի
յե տան, վոր ձին առաջացում է խլախտով, վոր
վերջնականապես կարելի չէ հաստատել միմիայն
արյան քննություն կատարելուց և աչքի փորձը
դնելուց հետո:

Թախտը ճիշտ կերպով կարելի չէ բնորոշել,
յերբ առկա չեն հիվանդության արտաքին մի քանի
գլխավոր նշանները, ինչպես, ջթանցքերից հոսող

Թարախը, յենթածնուտային ավշային գեղձերի ուռեկը և քթանցքի լորձաթաղանթի վրա խոցերի կամ սպիւնների ներկայութեամբ: Իսկ յետեւային շանններից վորեն մեկը լինի, դժվար է պնդել, Վոր տվյալ կենդանին տառապում է խլախտով: Այդպիսի դեպքերում կարելի յե և պետք է միմիայն կասկածել, վորովհետև կան մի շարք հիվանդութեաններ, վորոնք առանձին վերցրած նույնպէս ունեն խլախտի այդպիսի նշաններից վորեն մեկը:

Խլախտ հիվանդութեամբ կասկածելի ձևերին պետք է անմիջապէս առանձնացնել, նրանց արշունը վերցնել (անասնաբուժի միջոցով) և ուղարկել համապատասխան լաբորատորիա քննելու:

Վարպեզի համոզվենք, վոր տվյալ ձին խկապէս տառապում է խլախտով, բավական է կատարել, այսպէս կոչված, աչքի փորձ, վորը պետք է կատարի անպայման անասնաբուժը:

Աչքի փորձի համար գործ էածվում դիֆֆուզ գույնի մի հեղուկ, վորը կոչվում է մալեին (малеин) և պատրաստվում է խլախտ հիվանդութեան առաջացնող մանրէներից:

Մալեինից մի քանի կաթիլ (2—3) կաթեցնում են ձիու առողջ աչքի մեջ և 4—6 ժամից հետո դիտում են այն փոփոխութեանները, վոր

րոնք տեղի յեն ունենում այդ աչքում: Նայած թե
աչքը ինչպիսի փոփոխությունների յե յենթարկ-
վել, կարելի յե յերեք յեղրակացության հանգել:—

1. Յեթե աչքի լուծաթադանթը և կողերի
ներսը կարմրում են և աչքից թարախ ե հոսում,
ուրեմի փորձը գրական ե, այսինքն՝ ձին հիվանդ
ե (տես. նկ. 3):

2. Յեթե աչքը կարմրում ե, բայց թարախը
թույլ և արտահայտված, ուրեմն ձիու խլախտով
վարակված լինելը կասկածելի յե:

3. Բացառական, յերբ ձին հիվանդ չե և
աչքում վաշ մի փոփոխություն չի նկատվում:

Ձիերի խլախտը ճիշտ քնորոշելու համար
այժմ աչքի վերձը համարվում ե ամենից վատա-
հեղին: Շրջանային ամեն մի անասնաբուժ պարտա-
վոր ե, իրեն դիմելու դեպքում, աչքի փորձ կա-
տարել:

Այդ իսկ պատճառով ձի դնելիս միշտ պիտի
դիմել անասնաբուժին՝ աչքի փորձը կատարելու
համար, ժորպետի համոզվենք, վոր դնվելիք ձին
խլախտով հիվանդ չե: Բացի աչքի փորձից, խլախտ
հիվանդությունը ավելի ճիշտ վորոշելու համար,
նաե լաբորատորական քննության են յենթար-
կում ձիու արյունը: Արյան քննության փորձի
տեխնիկան բարդ լինելու պատճառով հնարավոր
չե այստեղ մանրամասն նկարագրել:

Բնության համար արդունը վերջնում և
անասնաբուժը՝ լծային յերակից (վզի վրա)։

Նկ. 3.

Աչքի փորձը դրական, յերեւում և աչքից հոսող քաղցր

Այն դեպքում, յերբ աչքի փորձն ու արյան
քննությունը միասին վերցրած տալիս են դրական
արդյունքներ, ալիելի քան համոզված պիտի լինել,
վոր ձին իսկապես տառապում և խլախտ հիվան-
դությամբ։

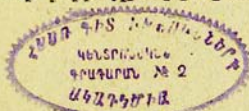
ԻՆՉՊԵՍ ՊԱՅՔԱՐԵԼ ԽԼԱԽՏԻ ԴԵՍ

Գիրառութեանը մինչեւ հիմա հայտնի չեւ զոր
մի գեղար, վոր խախտով հիւանդ ձիուն դեղորայքով
բժշկելը հաջողված լինի և այդ ուղղութեամբ
կատարված փորձերը հաջող չելը ունեցած լինեն:

Առայժմս գիրառութեանը անդոր ե խախտով հի-
վանդ կենդանունը բուժել, ըստ զա դեռ չի նշանա-
կում, վոր խախտի դեմ պայքար մղել հնարա-
վոր չեւ: Ընդհակառակը, չնայած, վոր մինչեւ հի-
մա խախտը բուժելու համար հայտարարված չե
վերեւ միջոց, բայց այնուամենայնիւ անտանա-
բուժութեանը հաջող կերպով պայքարում ե
խախտի դեմ և կարողանում ե այն արմատա-
խիլ անել մեր տնտեսութեան ներքից:

Խախտի դեմ պայքարելու միակ միջոցը՝ անաս-
նաբուժա-սանիտարական նախազգուշական մի-
ջոցառումներն են: Այդ միջոցառումները տար-
վում են գլխավորապէս յերկու ուղղութեամբ. —

1) վաճնչացնել խախտ հիւանդութեան ակներեւ
նշաններն ունեցող ըստ ձիերին, յերբ նրանց
արյան քննութեանը և աչքի փորձը դրական
արդյունքներ ե տալիս, և 2) մեկուսացնել խ-
խտ հիւանդութեամբ կասկածելի ըստ ձիերին:
Այն ձիերը, վորանք ունեն խախտ հիւանդու-
թեան մի շարք գլխավոր նշանները (միակողմանի

կամ յերկկողմանի թարախահոսում՝ քթանցքերից, յենթածնոտային ավշային գեղձերի ուռչում, խոցեր մաշկի վրա, սպիլ քթանցքի լարձաթաղանթի վրա և այլն) և նրանց վրա կատարված աչքի փորձը և արյան քննությունը դրական և, այդպիսի ձևերն անմիջապես ռիսի վոչնչացնել:

Պիտի վոչնչացնել նաև այն ձևերը, վորոնք չունեն խլախա հիվանդության վերը հիշած բոլոր նշանները, բայց ունեն խլախաը ընդհանուր նշաններից վորեւ մեկը և նրանց աչքի փորձն ու արյան քննությունը դրական արդյունք են տալիս:

Անկախ աչքի փորձի և արյան քննության արդյունքներից, այն ձևերը, վորոնք ունեն սեփեղ կերպով տարածված հիվանդության պարզ արտահայտված բոլոր նշանները, նույնպես յենթակա յեն վոչնչացման:

Խլախաով հիվանդ ձևերի վոչնչացնելը պետք է կատարել զգուշությամբ՝ ձեռք առնելով համապատասխան անտանաքուժական միջոցներ:

Նախ և առաջ խլախաով հիվանդ կենդանուն պետք է ապանել անտանաքերեզմանոցում, կամ 2-3 մետր լսորությամբ վորված վոռի մոտ: Սպանելուց հետո կաշին զանազով պիտի տատառտել, վորպեսզի շահախնդիր մարդիկ չմաշկեն և այդպիսով նպաստեն վարակի տարածմանը:

Ստեանոված ձիու գիտելը գցել փոսը, վրան լըցնել ակոտահանիչ վորեն հեղուկ կամ կրաշուր և թաղել:

Խլախոտով հիվանդ ձիու վոհնչացումը պետք և կատարել տեղի անասնաբուժի և միլիցիայի անմիջական մասնակցութեամբ:

Այն վայրը, վորտեղ հայտարարված և յեղել խլախոտը, հայտարարվում և խլախոտի տեսակետից վտանգված և խլախոտով հիվանդ վերջին ձիու սպանելուց մի ամիս հետո հայտարարվում և ապահով, կիրառելով անասնաբուժա-սանիտարական միջոցառումներ (գոմի, գոմաղբի, թամբի, լծա-սարքի և գոմի այլ իրերի լրիվ ակոտահանում):

Այն ձիերը, վորոնք չունեն խլախոտ հիվանդութեան արտաքին կլինիկական նշաններ, բայց տալիս են աչքի վորձի գրական կամ կոսկածելի արդյունք, անմիջապես առանձնացվում են:

Առանձնացվում են նույնպես այն ձիերը, վորոնք ունեն հիվանդութեան արտաքին կոսկածելի նշաններ և տալիս են աչքի վորձի ու արյան քննութեան կոսկածելի կամ բացասական արդյունք:

Խլախոտով կոսկածելի ձիերի համար, վորոնք կոչվում են մալեինչիկներ, կազմակերպվում և հատուկ անտեսութեամբ, վորտեղ հավաքում են չո-

լոր այդպիսի ձիերին և անասնաբուժական հաս-
տուկ հակողությամբ նրանց ոգտադորժում:

Այդպիսի անտեսություններ կազմակերպում
են այն շրջաններում, խորհանտեսություններում
և կոլանտեսություններում, վորտեղ խլախտ հի-
վանգությունն ուժեղ կերպով տարածված է:

Ավելի նպատակահարմար և այդպիսի ձիերը
կենտրոնացնել այնպիսի կոլանտեսությունում
կամ խորհանտեսությունում, վորոնք ձիաբու-
ժությամբ չեն զբաղվում, այլ ձիերն ոգտադոր-
ժում են վորպես քաշող ուժ:

Մալեինչիկներին անտեսությունն առնվում և
անասնաբուժական հաստուկ հակողության տակ և
3 ամիսը մի անգամ կատարվում է քննություն՝
ախտորոշման բոլոր միջոցներով:

Խլախտով կասկածելի այն ձիերը, վորոնք
կրկնակի քննությունից հետո տալիս են աչքի վոր-
ձի և արյան քննության դրական արդյունք՝ վոչըն-
չացվում են, իսկ այն ձիերը, վորոնք տալիս են
արյան քննության բացասական արդյունք, իսկ
աչքի վորձի դրական արդյունք, շարունակում
են միայլ մալեինչիկներին անտեսության մեջ:

Այն դեպքում, յերբ տվյալ շրջանում չկա
մալեինչիկներին անտեսություն, կամ թե հնարա-
վոր չե խլախտով կասկածելի ձիերին տեղափո-

խել մի ուրիշ շրջան, վորտեղ այդպիսի տնտեսություն կա, ուստի տվյալ շրջանի կոլտնտեսություններում կամ խորհանտեսություններում, վորտեղ հայտաբերված են խլախտով կասկածելի ձիեր, կազմակերպվում են մալեինչիկների խումբ և անասնաբուժական հատուկ հսկողությամբ այդ ձիերին շահագործում են:

Մալեինչիկներին խմբում գտնվող ձիերին յերբեք չի կարելի տեղափոխել առողջ ձիերի մոտ: Այդ ձիերն ոգտագործվում են միմիայն վորպես քաշող ուժ և վոչ մի դեպքում նրանց չպետք է ոգտագործել վորպես զամբիկ կամ արտադրող:

Առանց անասնաբուժի թույլտվության արգելվում է վաճառել մալեինչիկ ձին կամ նրան մի այլ տնտեսություն փոխադրել: Մալեինչիկների վրա պետք է հատուկ խնամք և հսկողություն ունենալ:

Մալեինչիկներին խնամող անձնակազմը յերբեք չիման մեջ չպետք է լինի տնտեսության առողջ ձիերի հետ կամ առողջ ձիերը խնամող անձնակազմի հետ: Արգելվում է մալեինչիկների գոմից առողջ ձիերի գոմը մտնել: Ամեն մի մալեինչիկ պետք է ունենա յուր թռանձին լծասարքը, խոզանակը, ջրելու ամանը և այլն: Գոմը հաճախ

(ամիսը մեկ անգամ) պիտի ախտահանել $3^0/6$ կտուստիկ սողայով կամ կրաջրով: Գոմաղբը տեղն ու տեղը պետք է կամ ախտահանել վերոհիշյալ լուծույթներով կամ այլեր:

Անհրաժեշտ է շեշտել, վոր խլախտը վտանգ է սպառնում նաև մարդկանց, վորոնք անմիջական շփման մեջ են գտնվում խլախտով հիվանդ ձիու հետ: Թեկուզ մարդկանց մեջ վարակման հազվագյուտ դեպքեր են հայտարեւում, շայց և այնպես խլախտով հիվանդ ձիերին խնամող անձնակազմը պետք է վերին աստիճանի զգուշ լինի և վորոշ նախազգուշական միջոցառումներ կիրառի (խնամող անձնակազմը հաճախ պիտի յենթարկվի բժշկական քննության, ունենա հատուկ հագուստ, հաճախ ախտահանի ձեռքերը, հադուստը և այլն):

ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՄԵՁ ԽԼԱԽՏԻ ՄՈՒՏՔԸ ԿԱՆԽԵԼՈՒ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ

1. Ամեն մի խորհանտեսություն կամ կուսնտեսություն նոր ձիեր բերելու կամ գնելու դեպքում, նրանց համար մի ամսվա տեվողությամբ պիտի սահմանի արգելակ (կարանտին):

2. Տնտեսություն բերվող բոլոր ձիերը նախ և առաջ պիտի յենթարկվեն անտոնաբու-

ժախան քննության և կատարվի խլախոր ախ-
տորոշող աչքի փորձը: Բացասական արդյունք
ստանալու դեպքում միայն սահմանում են մի
ամսյա արգելադրում:

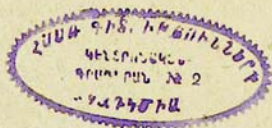
3. Արգելակի սահմանված ձիերի մեջ խը-
լախտ հայտարարելու դեպքում տվյալ վայրը հայ-
տարարվում է խլախտով վտանգված և ձեռք են
ստնվում համապատասխան միջոցներ (վերը ցույց
տված ձևով):

4. Տնտեսությունը բերվող նոր ձիերը յեր-
բեք հսկաք է կապել տնտեսության առողջ ձիե-
րի դամբում, վորովհետև այդպիսի ձիերը կարող
են իրենց հետ բերել խլախտի վարակ:

5. Ամեն մի ձիու համար առանձնացնել
հատուկ սարքավորում, կերակրել ու ջրել առան-
ձին և նրանց խնամելու համար նշանակել հա-
տուկ անձնակազմ:

Յի՛ր ու ցան, տնտեսական տնտեսություն-
ներում դժվար էր պայքարել խլախտի դեմ, վո-
րովհետև տնտեսական տնտեսությունը շահադր-
դրված չլինելով պետական հասարակական շահե-
րով, ամեն կերպ աշխատում էր թաղցնել խը-
լախտով հիվանդ յուր ձին և դրանով նպաստում
էր վարակի տարածմանը: Այժմ, յերբ տնտեսա-
պահությունը հիմնականում կենտրոնացված է

խորհ. և կոլտնտեսաւթյուններում, վերտեղ ազն-
 ւի կազմակերպման պայքար և մղվում վարակիչ
 հիվանդութիւններէ դեմ, միջ մի կասկած չի կա-
 բող լինել, վեր վաղ թե աւշ խլտխտը մեր անտե-
 սութիւններէց արմատախիլ կարվի:

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0039244

(059)

A $\frac{1}{4407}$

9422 6 15 4.

Г. А. ШАКАРЯН
САП ЛОШАДЕЙ